

Dvacátá třetí Mezinárodní olympiáda v lingvistice

Bukurešť (Rumunsko), 26. července – 2. srpna 2026

Úloha soutěže družstev

Zapotéčtina Teotitlánu del Valle náleží do dialektového kontinua západu údolí Tlacolula v otomangueanské rodině. Má asi 5000 mluvčích v údolí Oaxaca v Mexiku. V Teotitlánu del Valle existuje legenda o člověku jménem **Kresěnsy** ‚Crescencio‘, uctivě nazývaném **dāKrésěnsy** ‚Don Crescencio‘, muži ze Sierra Norte, pohoří kousek na sever od Teotitlánu del Valle. Mohl se proměnit v cokoliv, jehož ducha pokořil, od orla po samotný vítr, a kradl od bohatých a dával chudým.

Tón samohlásky v zapotéčtině Teotitlánu del Valle rozlišuje významy (nízký: bez zaznačení; střední: $\bar{}$; vysoký: $\acute{}$; stoupavý: $\check{}$; klesavý: $\hat{}$). Například, **b $\bar{e}$ ll** ‚had, ryba‘ má nízký tón, **b $\acute{e}$ ll** ‚pokud‘ střední tón a **b $\hat{e}$ ll** ‚kolik, jak moc peněz‘ vysoký tón. Samohlásky se také liší prouděním vzduchu (obyčejné: bez zaznačení; částečně zahrazené: $\text{◌}̚$; zcela zahrazené: $\text{◌}̚'$). Tón a proudění vzduchu samohlásky se mohou měnit z různých důvodů, jako jsou okolní hlásky nebo některé procesy. Například je těžké udržet vysoký tón při omezeném proudění vzduchu, a tak se z onoho tónu stane klesavý. Jiný příklad vychází z porovnání jmen **Kresěnsy** a **dāKrésěnsy**.

△ **r** = krátké *r*. **rr** je vibrující *r*. **x** = š. **xh** = ž. **tx** = č. **dx** = dž. **y** = české *j*. **e** = samohláska mezi českými *e* a *í*. **ɛ** = české *e*.

Map data ©2026 Google, INEGI

Část I.

Tato část obsahuje převyprávění příběhu o Donu Crescencio od paní Guillerminy Bautista Lorenzo, nahrané a zapsané Hirotem Uchihara a Ambrociem Gutiérrezem Lorenzo. Podtržená slova a slovní spojení v překladech značí důraz. U vět, které obsahují přímou řeč, je mluvčí zapsaný v závorkách (pouze v překladech). V zapotéčtině Teotitlánu del Valle označují čárky dlouhé odmlky v řeči a mezery označují krátké odmlky v řeči.

Příběh je dán v náhodném pořadí na **straně 3**, a jeho překlad je dán v chronologickém pořadí na **straně 4**. Příběh je rozdělen na dvě části. První polovina příběhu odpovídá překladům 1–17 a větám A–Q. Druhá polovina příběhu odpovídá překladům 18–41 a větám AA–RR; avšak šesti překladům v druhé polovině příběhu chybějí odpovídající věty v zapotéčtině Teotitlánu del Valle.

Věty v zapotéčtině Teotitlánu del Valle obsahují několik přejatých slov, která jsou zaznačena dolním indexem v kurzívě za překladem každé přejímky. Například „bohatý_{rico}“ znamená, že slovo v zapotéčtině Teotitlánu del Valle odpovídající „bohatý“ je přejaté z *rico*.

Následující slova jsou přejímky ze španělštiny:

• ‚osel‘ < <i>burro</i> ;	• ‚sluha‘ < <i>mozo</i> ;	• ‚bohatý‘ < <i>rico</i> ;
• ‚dokonce, až do‘ < <i>hasta</i> ;	• ‚chudý‘ < <i>pobre</i> ;	• ‚týden‘ < <i>semana</i> ;
• ‚hodina, čas‘ < <i>hora</i> ;	• ‚důvod, účel‘ < <i>razón</i> ;	• ‚obchod‘ < <i>tienda</i> .

$\triangleleft$ $\left. \begin{array}{l} rr \text{ ve slově } burro \\ r \text{ ve slovech } razón, rico \end{array} \right\}$ je vibrující *r*. *r* ve slovech *hora*, *pobre* = krátké *r*. *c* = *k*.
z = *s*. *h* je nevyslovované.

Následující slovo je přejímkou z nahuatlu: ‚mezcal‘ < *mexcalli*.

$\triangleleft$ $x = \text{š}$. *c* = *k*.

Mezcal je alkoholický nápoj vyráběný z rostliny agáve.

Město Oaxaca je hlavní město státu Oaxaca v Mexiku.

- (a) Přiřaďte k sobě překlady 1–17 a jejich odpovídající věty A–Q.
- (b) Přiřaďte k sobě překlady 18–41 a jejich odpovídající věty AA–RR. Pokud odpovídající věta chybí, napište „N/A“.
- (c) Napište věty v zapotéčtině Teotitlánu del Valle, které odpovídají těm šesti překladům, kterým chybějí protějšky. Překlady můžete napsat v libovolném pořadí, je ale nutné zaznačit číslo věty 18–41, kterou překládáte.

△ Věty A–Q odpovídají překladům 1–17.

- A. Gāxhbálūyān lādān xáridyε maskály.
- B. Gāxhgúnñi dāKrésěnsy, xhí txítô'n, xhí txítô'n maskálykán Llŵá'.
- C. Gāxhzé dāKrésěnsy nez Llŵá' zétā'wān máskálykī, zénēn dxmúsān txírúdxpúrrān.
- D. Gazūb xsilytε retyug dāKrésěnsy dūb térugwāyān.
- E. Gūlgúgwā dbúrr maskálykán. Gūlgúgwā lādúm maskálykán.
- F. Gullikā yúbyú, zilytε maskály rayápún, xhí txítô'nēn Llŵá'.
- G. Komnā'tē rizākān rûnyān zûynkī tûzyyān, gūdīlyān tâp mūs gáknē lān.
- H. Kresěnsy bidyélān.
- I. Lē'n dāyn gáxyga logedxrē' gūbānyān.
- J. Lē'n teges rô'wtε rugwāyānén.
- K. Maskály batā'wān gáxhtxī'nga, txī'nga gūpān mědy.
- L. Nā dūdxbā.
- M. Rrīkwte guk dāKrésěnsy kommaskály gulēn.
- N. Txianā tyóp xmán kánēn lādān, zilytε maskály ákábēdān.
- O. Txikytε gunñīdān gūbāyn tébēnny nírak ryak bi.
- P. Zēky rûnyān gáxhribēn máskály.
- Q. Zittε mědy gūpān, zittε mědy gūpān.

△ Věty AA–RR a šest dalších chybějících vět odpovídají překladům 18–41.

- AA. Bāgály nāin?
- BB. Gāxhgúrki byāk dāKrésěnsy tebidun rô'wtε.
- CC. Gāxhwénēn dxmúsān tédyēnd rô'wtε tésīdān xígyénēdān.
- DD. Gūltū', gūltū'. Tiptε nā bídunkán.
- EE. Maskály bānyān téretā'wānén Llŵá'.
- FF. Nā'tē gū dūxpúrrun, nā'tē gū dūxpúrrun.
- GG. Rēky bákātsān txī'n xmēdyān.
- HH. Targū'ntū gūltū', targū'ntū gūltū'.
 - II. Txibazūyndān lē'n dyēnd rô'wtēkī, gāxhgúnñi dāKrésěnsy, gūlkā' rátε nirikāztū txírúgūlgúgwāin dūxpúrrun.
- JJ. TxigūkdāKrésěnsy bēngúl, lē'n dā:yn gūbānyān.
- KK. Txirútxiáruguyn kíxhān gáxhryākān bídun, tékēdtúrúđēddi xsón xúr ridyēñ lē'n dyēndkī.
- LL. Txī'n niribān dāKrésěnsykī rūtā'wān Llŵá'.
- MM. Xtxī'nīn rīgīzyān ríkā' dxmúsān.
- NN. Xtxī'nīn rúđēdān dbēnny prúb nirādxāgān txiázyén.
- OO. Zēky gūk xkālānyān.
- PP. Zēky rûnyān tékēdrīgīxhdyān rátε nirizyēn, komaxt nākāytε rak txiryākān bídun.
- QQ. Zittε mědy rāpā', zittε mědy rāpā', zyēntε bēnny zāk gáknē.
- RR. Zyēntε xīndēky yū' rē, gūlkā', gūlkā' rátε nitxíka dūxpúrrun, gūlkā'.

△ Překlady 1–17 odpovídají větám A–Q.

(1) Kdysi dávno, řekli [mi], žil člověk, který se umíval proměňovat ve vítr. (2) Žil na kopci poblíž této vesnice. (3) Jmenoval se Crescencio. (4) Don Crescencio se stal velice bohatým_{rico}, protože vyrobil mezcal_{mexcalli}. (5) Prodal mezcal_{mexcalli}, pak kousek po kousku, kousek po kousku, měl peníze. (6) Měl spoustu peněz. Měl spoustu peněz. (7) O velice brzkých ránech chodíval Don Crescencio sekat agáve, aby [ji] vařival. (8) Vařival ji ve velice velkém hrnci. (9) Dělával to tak, pak vyrábíval mezcal_{mexcalli}. (10) Protože cítil, že dělávat tamtu práci sám bylo velice těžké, vyhledal čtyři sluhy_{mozo}, kteří mu mohli pomoci. (11) Pak je naučil, jak vyrábívat mezcal_{mexcalli}. (12) Poté, co je dva týdny_{semana} přivádí s sebou, už vyrábějí spoustu mezcalu_{mexcalli}. (13) Pak Don Crescencio řekl „Zítřa můžeme jít prodat. Zítřa můžeme jít prodat tento mezcal_{mexcalli} ve městě Oaxaca.“ (14) (Sluha) „Pravdu díš. Máme spoustu mezcalu_{mexcalli}. Zítřa ho můžeme jít prodat ve městě Oaxaca.“ (15) (Don Crescencio) „Naložte osly_{burro} tímto mezcalem_{mexcalli}. Naložte je tímto mezcalem_{mexcalli}.“ (16) Pak Don Crescencio jezdí do města Oaxaca, chodí prodat tamten mezcal_{mexcalli}, chodí brát s sebou své sluhy_{mozo} a osly_{burro}. (17) Tak, [takový] je příběh.

△ Překlady 18–41 odpovídají větám AA–RR a šesti dalším chybějícím větám.

(18) Když dorazil do města Oaxaca, pak prodal tamten mezcal_{mexcalli}. (19) Pak přivedl své sluhy_{mozo} do velice velkého obchodu_{tienda}, aby mohli koupit, co by pak mohli přinést nazpět. (20) Když dorazili do tamtoho velice velkého obchodu_{tienda}, pak Don Crescencio řekl, „Berte všechno, co chcete, a naložte to na naše osly_{burro}.“ (21) (Sluhové) „Je tady spousta věcí. Berte. Berte všechno, co naši osli_{burro} mohou udržet. Berte.“ (22) (Sluhové) „Naši osli_{burro} mohou unést velice těžkou [nálož]. Naši osli_{burro} mohou unést velice těžkou [nálož].“ (23) (Don Crescencio) „Kolik to stojí?“ (24) Pak, v tamtom momentě_{hora}, se Don Crescencio proměnil ve velice velký vír. (25) Proměnil se ve velice velký vír v tamtom obchodě_{tienda}. (26) Dělával to tak, aby neplatíval za všechno, co by kupovával, protože se dokonce_{hasta} dělávalo velice temno, když se proměňoval ve vír. (27) (Don Crescencio) „Rychle, pojďme. Rychle, pojďme.“ (28) (Sluhové) „Pojďme. Pojďme. Tento vír je velice silný.“ (29) Kousek toho, co tamten Don Crescencio pokrádal, prodával ve městě Oaxaca. (30) Rozdělával větší kousek, [který] brávali jeho sluhové_{mozo}. (31) Dával větší kousek chudým_{pobre} lidem, které potkával, když už se navrací. (32) Takový byl jeho život. (33) Takový byl život Dona Crescencio. (34) Udělal mezcal_{mexcalli}, aby chodíval prodat ho ve městě Oaxaca. (35) Tam chodíval brát věci, které pak mohl přinést nazpět. (36) A když měl platit, pak se proměňoval ve vír, aby si nikdo nevšímal (doslova nedával rozum_{razón}), kdy_{hora} opouštíval tamten obchod_{tienda}. (37) (Don Crescencio) „Mívám spoustu peněz. Mívám spoustu peněz. Budu moci pomoci spoustě lidí.“ (38) (Sluha) „Don Crescencio mívá spoustu peněz.“ (39) Když se Don Crescencio stal starým člověkem, žil na kopci. (40) Schoval tam kousek svých peněz. (41) Říkávali, že schoval větší kousek v této vesnici.

Část II.

Tato část obsahuje převyprávění příběhu o Donu Crescencio od paní Any González Gutiérrez, nahrané Andělou Houovou (autorkou) a Gabrielem Swai. Oba byli cizinci, a proto slovo „náš“ nezahrnuje posluchače. Příběh je nicméně o něco méně formální, protože se v době nahrávání už s Anou znali.

Příběh je dán v chronologickém pořadí, ale překlady jsou zamíchané. Některé překlady chybějí. Navíc v překladech chybějí podtržení, která značí důraz.

Následující slova jsou přejímky ze španělštiny: ‚centavo, halíř, peníze‘ < *centavo*; ‚způsob‘ < *modo*; ‚ale‘ < *pero*. Centavo je mince s nízkou hodnotou (podobně jako halíř).

- (d) Přiřaďte k sobě věty 1–11 a jejich odpovídající překlady A–F. Pokud odpovídající překlad chybí, napište „N/A“.
- (e) Určete, které slovo nebo slovní spojení by mělo být podtržené v překladech A–F. Napište „N/A“, pokud v překladu není žádné zdůrazněné slovo nebo slovní spojení.
- (f) Přeložte zbývajících pět vět. Pokud je slovo nebo slovní spojení zdůrazněné, podtrhněte ho. Překlady můžete napsat v libovolném pořadí, je ale nutné zaznačit číslo věty 1–11, kterou překládáte.

(1) Binnyetrê', nā, rinnīdān lān Krésēnsy. (2) Lān nán tébinnyet, ráknēn bēnny prub. (3) Txiázēdān yū' rē rikīnān sēntāb. (4) Per lān kédráxhyēldyán témudx kanáknēn dūsō'n. (5) Lān ná txyākān bí, dyēkān bīsyē. (6) Āx zēky ná nírīnnyān lódūsō'n nirixhī' sentāb. (7) Āx zēky ná níběllryākān bí. (8) Āx térākān sēntābkī lōdān térudēdānén dúsā' prübūn. (9) Dūsō'n nirākīn tésentāb kannāb bēllrákxhūdān bēll. (10) Lān gyēbā, gyēn ráknēn dúsā' prübūn. (11) Āx zēky ná tédīdx xtē binnyetrê' nigūknē dúgālbāyn xtē dūsō'n nirikīn dūnūn.

- A. A takový byl ten jeden, který říkal našemu společenství, že peníze_{centavo} bývaly obstarané (dosl. vymačkané).
- B. Ale_{pero} on nenalézával prostředky_{modo} k pomoci našemu společenství.
- C. Nezávisle na tom, o kolik peněz si naše společenství, které vydělávalo jen halíř_{centavo}, prosí, když bývali nemocní...
- D. Existuje tento někdo... říkali, že se jmenuje Crescencio.
- E. Když už přichází zůstat zde, peníze_{centavo} bývaly zapotřebí.
- F. ... a aby pro ně vydělával tamty peníze_{centavo}, aby je dával našemu chudému_{pobre} společenství.

Část III.

Tato část dává částečný vhled do tvarosloví sloves v zapotéčtině Teotitlánu del Valle. Jsou dána slovesa ve třech tvarech: základním tvaru bez podmětu, a dvou dalších tvarech, které mají podmět v první a třetí osobě jednotného čísla. Pro vaše pohodlí byly předpony odděleny od slovesných kořenů spojovníky (-). V některých tvarech je nad spojovníky (´) umístěn vysoký tón, který značí, že předcházející předpona způsobuje vysoký tón u následující samohlásky. Přeskrtnutá nula (Ø) symbolizuje přidání významu bez dodatečných hlásek. Významy tvarů v první osobě jednotného čísla jsou dány v náhodném pořadí. Zkratka *x* znamená “něco”, “někoho”, “někým” nebo “nějaké místo”.

	Základní tvar	1. os. jedn. č.	3. os. jedn. č.	Význam tvaru v 1. os. j. č.
1.	b-a-dxāg	badxāgá	badxāgān	A. vykoupil jsem <i>x</i> (úplně)
2.	b-a-txa	batxā	bātxān	B. můžu/mohl bych být hladový
3.	bi-dxibya	bidxībya	bidxībyān	C. můžu/mohl bych naplnit <i>x</i>
4.	bi-dyε	bidyē	bidyēn	D. můžu/mohl bych skočit
5.	g-a´dxāg	gadxāgá	gadxāgān	E. můžu/mohl bych opustit <i>x</i>
6.	g-u´sεd	gusēda	gusēdān	F. můžu/mohl bych potkat <i>x</i>
7.	g-u´txa	gutxā	gutxān	G. můžu/mohl bych se naučit <i>x</i>
8.	gu-bix	gubixa	gubixān	H. vyplnil jsem <i>x</i> (úplně)
9.	gu-gizh	gugīzha	gugīzhān	I. plním <i>x</i> (často/obvykle)
10.	gu-llyān	gūllyāná	gūllyānān	J. děsívám se (často/obvykle)
11.	gu-tyes	gutyēsá	gutyēsān	K. vyděsil jsem se (úplně)
12.	gu-zi	guzyē	gūzyēn	L. vyskočil jsem (úplně)
13.	r-a-dxāg	radxāgá	radxāgān	M. opustil jsem <i>x</i> (úplně)
14.	r-u-sεd	rusēda	rusēdān	N. žívám (často/obvykle)
15.	r-u-txa	rutxā	rūtxān	O. potkávám <i>x</i> (často/obvykle)
16.	ri-bāyn	rībānyá	rībānyān	P. potkal jsem (se s) <i>x</i> (úplně)
17.	ri-dxibya	ridxībya	ridxībyān	Q. zaplatil jsem za <i>x</i> (úplně)
18.	Ø´dyε	dyē	dyēn	R. učívám se <i>x</i> (často/obvykle)
19.	Ø´llyān	llyāná	llyānān	S. byl jsem hladový (úplně)
20.	Ø´tyes	tyēsá	tyēsān	T. byl jsem otočen (úplně)

- (g) Přiřaďte k sobě sady slovesných tvarů 1–20 a jejich odpovídající významy v první osobě jednotného čísla A–T.

Níže jsou dvě sady slovesných tvarů, jejichž významy v první osobě jednotného čísla jsou, v nahodilém pořadí, ‚čekávám (často/obvykle)‘ a ‚nacházívám se v situaci (často/obvykle)‘. Jak bylo předvedeno výše, u některých sloves dochází na základě významu k dalším změnám u podmětu v první osobě jednotného čísla, mimo jiné u právě jednoho ze sloves níže.

Základní tvar	1. os. jedn. č.	3. os. jedn. č.
ri-bēz	ribēzá	ribēzán
ri-bēz	ribēzá	ribēzán

(h) Určete, která sada odpovídá kterému významu. Vysvětlete, jak byly odvozeny tvary v první osobě, a proč se od sebe navzájem liší.

(i) Zapište slovesné tvary v zapotéčtině Teotitlánu del Valle, odpovídající překladům 21–30.

21. může/mohl by se vyděsit
22. může/mohl by žít
23. skáče (často/obvykle)
24. naučil se x (úplně)
25. bývám hladový (často/obvykle)
26. můžu/mohl bych být otočen
27. můžu/mohl bych se vyděsit
28. můžu/mohl bych žít
29. skáču (často/obvykle)
30. naučil jsem se x (úplně)

(j) Zapište věty v zapotéčtině Teotitlánu del Valle, odpovídající překladům 31–35. Pokud lze slovo nebo slovní spojení přeložit více než jedním způsobem, použijte formálnější variantu z Části I.

31. Kdysi dávno jsem žil na severu, pak jsem dorazil do této vesnice.
32. Potom, co jsem potkal orly a hady poblíž tamté vesnice, mohl jsem se v ně proměnit.
33. Ale kdykoliv jsem to dělával, chtíval jsem všechno, co oni chtívali.
34. Když vycházivalo slunce, pokrýdal jsem peníze bohatých lidí na západě.
35. A když slunce zapadávalo, ukrýval jsem je na východě, aby moje společenství mohlo žít.

—Anděla Houová, Nina Stadermannová

Redakce: Samuel Ahmed, Ákos Blaskovics, Mihai-Alexandru Bratu, Aida Davletova, Ivan Deržanski (techn. red.), Ana Meta Dolinarová, Dmitrij Gerasimov, Ksenija Giľarovová, Stanislav Gurevič, Anděla Houová, Boris Iomdin, Bruno L’Astorina, Dan-Mircea Mirea (odp. red.), Andrej Nikulin, Aleksejs Peguševs, Jan Petr, Aleksandr Piperski, Marija Rubinštejnová, Kazune Sato, Milena Venevová, Elisija Warnerová.

Český text: Jan Petr.

Hodně štěstí!

Dvacátá třetí Mezinárodní olympiáda v lingvistice

Bukurešť (Rumunsko), 26. července – 2. srpna 2026

List pro odpovědi: **Družstvo** _____

(a)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	

(b)

18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.
26.	27.	28.	29.	30.	31.	32.	33.
34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	41.

(c) Překlady můžete napsat v libovolném pořadí, je ale nutné zaznačit číslo věty **18–41**, kterou překládáte.

_____.

_____.

_____.

_____.

_____.

_____.

(d)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----

(e)

A.	B.	C.
D.	E.	F.

List pro odpovědi: **Družstvo** _____

(f) Překlady můžete napsat v libovolném pořadí, je ale nutné zaznačit číslo věty 1–11, kterou překládáte.

_____.

_____.

_____.

_____.

_____.

(g)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.

(h) Určete, která sada odpovídá kterému významu. Vysvětlete, jak byly odvozeny tvary v první osobě, a proč se od sebe navzájem liší.

(i)

21.	22.	23.	24.	25.
26.	27.	28.	29.	30.

(j) 31. _____

32. _____

33. _____

34. _____

35. _____

⚠ Kromě odpovědí nejsou žádné doprovodné objasňující komentáře žádoucí a nebudou hodnoceny.